

W.A. 2

12

REPUBLICA MOLDOVA - ȚARA GĂGAUZIA
 CENTRUL DE CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE
Степан КУРОГЛО
 BIBLIOTECA
 РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА - ТАТАУЗИЯ
 ЦЕНТР НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
 БИБЛИОТЕКА

Ömürdə
 zorkarı geör

ARHIVI
 № 437
 CENTRUL DE CERCETĂRI
 ȘTIINȚIFICE AL GĂGAUZIEI
 НИИ ТАТАУЗИИ
 ИМ. М.В. МАРУНЕВИЧ

Жанали

Унутмаа йок насыл кучуклук

евини
хем фасыл геичлийндә илкинки
севгини.

Жанали, Жанали, Жанали нереси?

Жанали — Комрадын евелки
дересн.

Нерейи да гитсәм,
бал-шекер да исәм,
ах, жаным, Жанали,
хеп геери гележәм.

Жанали — Комрадын чай сеси
чайыры, --

йок насыл йашамаа бу ердән
айыры.

Жанали, Жанали, не йалпак
вар елни!

Иаз-кыш заманы чаар бени,
чаар бени...

Топрак кокусу

Бужак, евелдеки пелин
душмуш о гуусундан.
Топраам, не хош кокэр тенин!
Ени коку сендан...

Иыллар нижэ дерэ суйу
акэр гелмэз, баашлээр ажы...
Ана топраа -- хеп о дуйгу,
салт... таа дерин, насыл санжы.

90 000 100 100 100 100

201106

Башчамын даллары

Тарафым — Бужактыр,
гүнешим — халкым,
ишлерим — башчадыр!
Диз-аяк бактым...

Пеетлерим — фидандыр,
сыралар — даллар,
сөзүм — алмадандыр.
Түрлү чешит вар.

Гелин да буйурун,
жөмерт мейвалык.
Хепсини дойурун!
Файдасы — саалык!

Беендийни копарын,
нежäs вар — сизин.
Урсуздан куртарын,
бой чийнепмесин.

...Илкйаз чичеклийди,
гүз — берекетли.
Ким йарым еттиydi,
о да раабетли.

Мейвалыы буйурун
Вар... алма йолма.
Даллары коруйун
Таа... олеун алма.

Кысметлийим...

Мейвалык — кырын донаа
доз-долай герим.

Кысметлийим, вар аням
хем дуума ерим!

Куш сеси долду сабаа,
ешерди даалык.

Кысметлийим, вар бобам, —
Ватаным паалы!

Куй устү — гөкүн кушаа,
герчекли севим.

Кысметлийим, вар ушаам,
ожаклы свим!

Гүндөндүжүк сап-сары
аулда ачар.

Кысметлийим, вар карым,
сойларым да вар!

Севинмелийн йок диби,
гүн-жанда дуар:

корумаа да вар кими,
коруйан да вар.

Сызынтыларым

Баашлады анам сөзү
йашасын ки ана дил,
бобам — адамнык өзү,
доорулаа — кувет тежил.

Кызкардашлар — хатырлымы,
дүннедә саймаа ийлий,
кан-кардашлар — батырлымы,
хем үрек, хем каавилий.

Деделәр вермиштир жан
сой-сенселейи саймаа,
дөнмесин суйа ки кан,
мезарлары долашмаа.

Гүн хем Ай — кызым, оолум
сабаайа умут верди,
еви коруйан йавклум —
бир дуйгу — дуймаа дерди.

Ама не верди өмүр?
Гөз-кулак, доору кантар...?
Баашлады бир ат кбмүр,
кушкулу хем неет тымар.

Бетфа ✓

Варлыкта сыкы оларсан,
Уусуза екмек вермәсән,
Иолжуна су чыкармасын,
Хысыма шарап сүзмәсән

Иаамурда актарылма
Хем да хавада чискин
Баарем бир уусуз дамна
Пайына етишмәсин!

Ах, мари...

Ах, мари, сачларына
Гежеләр сенмиш.
Дүшән гежә йарысына
Йолу кайбетмиш.

Ах, мари, гөзлериндә
Кирезләр олмуш,
Атешли гүүслериндә
Ким алиф булмуш?

Ах, мари, дудакларын
Бир йалын чарпык,
Ким олмушту эннары
Бүгүн дә хеп йанык.

Хер сеферлик ✓

Буук кысмет, буук кысмет,
ачан ердä — селемет,
нисаннык, кушлук — дири,
сефалы да хербири.

Хер сефер, хер сефер
бизä паалы ана ер,
ана дил, саа-селемлик.
кан-су олмазлык, ийлик,

ана-бобалар, Ватан,
гөзелин ушаа хем дан,
ак дүннä, гүн айдынныы,
душманын да нисанныы.

Гök чөздү чемберини,
ал сачларыны даатты
хем йалпак еллерини
хепсижийнә узатты.

Мехлем чийләр ичиндә
бийаз гугуш йыканды
хем да бакыр елиндә
йәр йәри каршылады.

Башчада бұлбұл өттү.
чан жыннады койунда,
хем бир йәр йәри өптү
дивеч чешмә бойунда.

Урун чаннары...

Бакыи айа бу гежә:
Кызармыш сини сансын.
Яангында, женктә нижә,
Баарын, инсан уйансын!

Дийл куйту свимиздә,
Комушулу сокаамызда,
Дуумалы күйүмүздә,
Дийл ердә, яангын — айда.

Дүйүн, дүйүн чаннары!
Калкмасын бир бүүк лүзгәр,
О айын йалыннары
Тутуштурмасын ери.

Дүйүн, дүйүн чаннары!
Разгелмесин уйкуда
Дүнийенин инсаннары
Яангынын кызышында.

Сакынмак

Нашей баашлайым
Севинәсин пек?
Беқим, хашлайым
Башчанда чичек?

Бир гүмә чичек —
Кырмызы гүллү.
Иакышыр мы, эх,
Сачларым күллү?

Баашлайым бир лаф
Сийрек хем паалы?
Ах, коркәрым салт,
Олур йаралы.

Баашлайым сусмак
Кулаан тозунда?
Демәйсин «Ахмак,
Иа дийл кендиндә?».

Баашлайым мы пак
Бир коорлу бпүш?
Сакынәрым, ах,
Олмайым гүлүш!

Баашлайым хептән
Кендими сизә?
Сакынәрым бән,
Олмайым зеедә.

Не гелдин,
бекләмели,
чекиштин
да ўфкели?

Аалаштын
гечтий ичин, —
ажыды,
йанды ичим.

Копаргтын
йаралармы —
уйанды
хаста жаным.

Отланды
геерки йолум, —
вар артык
башка дуйгум.

Сбрпешмиш
чичек — ачмаз.
не гечмиш —
сонда олмаз.

Ортанжы — калар денктә,
гечинмиши — анылар.
Иитләр енсеер женктә,
Евә гелер — шаннылар.

Олмайды бу каар йаслы...

Гуннешлийди, масаллийды,
Фасыллийды несой са,
Дуймаз ажылар аслыйды,
Оннары бир йәр дуйса.

Заман заманы гечәрди,
Инсан, аман, инсаны.
Сызылмыш ичим өтәрди,
Аар ташымаа жаныны.

Хепси, хепсижий исләйди,
Ажылары дуймадаан...
Сора... каар ерә дүшәрди,
Ичимә екни боран.

Кәнны гунеш чыкажәйды
Ажым дийлди кәр хаслы?
Хепсижий ий олажәйды
Олмайды бу каар йаслы...

Ана сыжаа ✓

Еллерин, анам, некадар
бу дуннедә ишлемиш,
санки оннара хич ми аар
бу омурдә гелмемиш?

Кач керә еллерин йыкамыш...
Бурушмуш еллерин судан.
Как керә бизи йилачлатмыш
ен ажы хем буук ажыдан!

Кач керә екмек казанмыш...
Казмадан сертлешмиш еллерин.
Кач керә оннар чалланмыш
дойурмаа дейни бизлери?

Омурдә зорлары гечип,
еллерин артык ерниш,
салт сыжаа ушаклар ичин
хеп блә сыжак калмыш.

Олмедин...

Олмедин, унутмадын,
саде йоксун йанымда,
ишлердән йок вақыдын
гетирәсин аклына.

Бежим, кыш дейни өлә,
ушуттун урежийни?
Бежим, гөрүндү бөлә,
Шүпелийим пек дейни?

Бежим, тез гечәр санжым.
Тездә илкйаз гележек.
Бракып ишини, ажым,
бак, не турна дейежек.

Еер йавашсайды сеси,
о үреемин селеми,
о дуйгумун ен ийси
Бензедәрсин гүлә ми?!

Еер баарар са гүр, анна,
Жанымда кахыр зeedä.
Еер сусарса — дийл фена,
бил, ки йокум дүннейдä.

Да ачан гүзä геери
нышпан турнам дөнежек,
варсын мы, ажы йәрим,
унуттун му, сөлейжек.

Нейя, нейя?

Саман йоллу йылдызлара
Дарсык бакэрыз, йаш дбкун,
Нейя, нейя?
Айырылган йавклулара
Будунмамыш бир ер чўнку
Гбрушмейя.

Калабалык ердән сапэр
Назлы севда жанабини
Нейя, нейя?
Сусунтулу ердә булэр
Урай вакыт дуйгун, дерин
Дўшўнмейя.

Ойа учан турналарын
Такыртысы — ажы дизн
Нейя, нейя?
Ки йок кувет дбимай геери,
Ки бир керә гелмишик биз
Бу дўннейя.

Вакыт сарэр чыкырымна
Хызлы бмўр йылларыны
Нейя, нейя?
Йаринийн бракма йаарына
Каршы гелмак илкйазыны
Тек бмўрдә.

Унудурсан...

Унудурсан назлыны
Көрпежә бпүшүмүн,
Сабаадакы башчанын
Куруйжәк чийи хергүн.

Унудурсан шафкыны
Хайырлы бакышымын,
Пенчеренә гүн айдын
Дүшежек гөлгә байгын.

Унудурсан сыжааны
Дуйгулу сармашымын,
Йысыдамаз ожааны
Дуннеедә хич бир йалын.

Унудурсан севдамын
Сбленмәз сбзлерини,
Айазлары крааларын
Хашлайжәк гүллерини.

Унудурсан нышанны
Аннашмак ададыны,
Кайбедежән жаныны,
Нашаманын дадыны.

Унутмайжээ ана еви...

(ТУРКУ)

65 дициметровкалыларын адына,
ангылар афган йолларынан
бадашты.

Байырларын ардына
кайды гөк маави,
чыкмаа каршы курсуна
лййзым жан каави.

Афган ери, афган ери
женк сесиндән зетли.
Ким гележек бурдан геери, —
олар о кысметли.

Бизи бурда анэрлар «шурави»,
белли хич дийл гелмък геери.
Унутмайжээ ана еви,
ана ери.

Достларым — бир ватандан,
анадан — айыры,
хепсижий — гүн дуусундан,
жаннары — хайыр.

Озбек оолу — достун бири,
казах — обурусу.

Топ сарсыдэр гбкү, ери,
терй атэр гуусу.

Бизн бурда анэрлар «шурави»,
белли хич дийл гелмак геери.

Унутмайжэйз ана еви,
ана ери.

Гөрдүм бир куш уусектй,

Йолладым селйм
анажыма урентан

хем дй ййримй.

Гелйн йаза бйн гележйм,

ама... гелсин о йаз.

Салт насыл, насыл кышлайжан,

хич бириси билмйз.

Бизн бурда анэрлар «шурави»,

белли хич дийл гелмак геери,

Унутмайжэз ана еви,

ана ери.

Сенсиз

Сенсиз

Ачык гөк тә булутлу,
Касаба да инсансыз,
Дуз йоллар да күтүклү
Хем баллар ажы, датсыз.

Сенсиз

Хысымнык та йабанжы,
Комшулар да иракча,
Айырылмактан санжы
Саплээр уреми сыкча.

Сенсиз

Ак дүний дә терсиня,
Раатлык — жендемдән бетер.
Дийлсин майыл кендиня,
Зеет дойунжана етер.

Сенсиз

Нижә көр кафадарсыз,
Нижә кырлангач ешсиз,
Нижә зын гежә шафксыз.
Сенсиз зор, нижә сенсиз.
Сенсиз...

Үрәән сеси

Баарэр жаным. Калдым ешсиз.
Йәрим, сән шинди нередә?
Дуйэрым бән, ани сенсиз
Йалныз бир турнайым ердә.

Сана, сөлеерим үректән,
Кыйнаш олмаз йолум бетер.
Нижә кайнаа үүсекликтән
Хербир йолум сана инер.

к историчин

Ианык гезерим дүннеедә
Каршы гелжез ми бир сефер?
Дуймушум, нижә мемедән
Айырылмыш ушаа гелер.

Аннадардын...

Аннадардын, ки гөк бузланмыш
сырчалы,
Дибиндә бузларын ай йуфка
буулар,
Иылдызлар да донук нижә йаш
кырмсаалы,
Булутлар са — кырык канатлы
кушлар.

Аннадардын, гежә коркулуймуш,
титсин,
Күтүкләр ардына сакланмыш
тылысым?
Байырда улуйәр йабаны кендиси,
Йолжуйа йол белли — бир-ики
адым.

Саа-селемлик

Иукардан ашаадан —
гүз. Сарармыш даа.
Тя һайндан кышадан
бир адым вар таа.

Утанжак гелип, тя
гүн инди кушлаа;
лүзгерин хемметтан
чөзүлмүш кушаа.

Кулаан тозуна чак
краа дүштү нейя?
Дуйулду салт анжак,
не гелер нейя.

Генчсин ми, ихтиярсын
кенди дуйажан,
ийсини севяриз:
жан дири — хеп жан.

Таа истенилер саа —
селемлик гүндан.
Вар мы йашамаа таа,
айдыннык дүннйя?

Равааны истяриз
турна гөзүндан
хем дуа едäриз
айоз сөзүнä.

Шу Өмүр — замандыр,
чизиси — чимчир.
Кысажык, тамамдыр?
Бир аллаа билир...

Йардымына гөрә

Йардымына гөрә, йәрим,
Дуйдум гөкүн кахырыны,
Ажысыны нышан ерин,
Ешил отлуун хатырыны,

Гөрдүм, далжаз кыпырданды,
Ачан түүжәз — кааржаз конду.
Иаш — дамнажык ажы баарды,
Ачан анасындан копту.

Суда диреклери гүнүн
Ойнарды шен йалын аяк,
Дуйдум сыжаклыны гүлүн
Хем ани аач — гөкә дайак.

Хатырына гөрә, йәрим,
Дуйдум Өмүр майыллыны,
Сән, безбеллидир, гөзлерим,
Иылдызлары сайыклымын.

Гөзеллининә фасыл ерин
Быкмаз гөзүм, урәйм шашмаа.
Ким еденмиш шу гөзлери,
Кайыл олар мы көр олмаа?

Еленди гежә каарлар,
Дуз хава гевшекленди.
Дамнады саклы йашлар,
Аач топрак ки диленди.

Сансын кимсейди гезер:
Дамналар — адым.
Хербири ташы езер,
Өмүрү, саады.

Өмүр кушлары

Генчлимини о кушлары,
нерейи үүшерсиниз,
саллайып канатлары,
нелери өлчөрсиниз?

Темирели йоллара
нейә алатлээрсыңыз,
сүнмедик дуйгулара
артык не баашлээрсыңыз?

Хей, майыл кушчазларым,
гөктә ерийерсиниз...
Айаз, серни кышлары
сиз нейә адээрсыңыз?

Гиргин Чобан

«Не гөзәл олан,
йалабык чобан...».
(Гагауз халк түркүсү)

Не гөзәл ана тараф:
доз-долай — ешил кораф.
Дейлер она Бужак,
гел дә сийрет, гел дә бак.

Сүрүләр дерә бойу
акышәр койу-койу.
Оннары гүдер чобан —
йалабык, гиргин бир жан.

Кимдир о, Байыр оолу?
Кырда — байырда йолу,
кузужукларда — гөзү,
гагоузча да сөзү.

Башында — кырма калпак,
урежини блә йалпак,
белиндә — гөкүн кушаа,
о — гагоузун ушаа.

Ана йашы

Уйуяркан, үзүм
дамнады йашын,
нилмишти үстүм
ак сачлы башын.

Дүзелттин йорганымы
еллериннән серт.
Нижә ий о жаныны
гөрмедим, аф ет!

Бән. ачмышкан гөзлери,
генә кападым,
аклымда калсын дейни
нилмиш башын.

* * *

Гөзлеринә бакажам,
гөктә йыканмаа дейни,
хергүн каршы чыкажам,
мари, достлашмаа дейни,
пелинни сувазлайжам,
гежейә калмаа дейни,
суратына бакажам,
айдыныны гөрмәә дейни,
бойнуна сармашажам,
гүнеши дуймаа дейни,
үреми баашыш вержәм,
гүзә евленмәә дейни.

Топрак дуйгусу

«Человека создает земля. Без нее он ничто. Но и землю создает человек. От человека зависит ее сохранность, мир на земле, умножение ее богатства.

...Но все, о чем я пишу, я стремлюсь связать единой идеей любви к своей земле, к своей земле, к своей Земле...».

Д. С. ЛИХАЧЕВ.

Йашлары кышын акэр

сачактан сыра-сыра.

Кыш тарафымы бракэр, —

уулдээр бүтүн ара.

Бужаклар тарафыны

йок насыл йашсыз бракмаа...

...Да дуймуш инсан жаны, —

башламыш йашы акмаа.

Чешмә

Еер беним тарафыма
сиз геләрсәниз,
кууйумун кенарында
динненәсиниз!

Кууйумун кенарында,
нередә чешмә,
йолжазлар байырлардан
су инер ичмәй.

Ким истеер түркү чалмаа,
ко гелип-гелсин:
кууйумун кенарында
су серин ичсин.

Да бирдән бир куш гиби
башлайжан чалмаа,
истейжан бурда кедин
йашамаа калмаа.

Ким истеер түркү чалмаа,
ко гелип-гелсин:
кууйумун кенарында
су серин ичсин.

Степан КУРОГЛУ дууду 1940-жы йылда Димитровка күйүндә Болград районунда. Битирди Кишиневдакы университети. История билгилериндә кандидат. Бу гүн Молдова Билим Академиясында гагоуз түрклери аараштырма бблүмүн башканы.

Иазэр шиир хем аннатмак. Бу гүнәдән шу кийатлары типарланды: «Бир кужак гүнеш», «Йоллар», «Кызгын чийләр», «Кауш авалары», «Уусек кушлар».

Степан Куроглу, башка авторларын шиирлерини бир кап алтына топлайып, ики кийат «Чык, Чык гүнеш!» (ушаклар ичин) хем «Илкяз түркүсү» (генчлерин йаратмалары) типарлады.